AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Zeszyty Naukowe
Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego
w Warszawie

PROBLEMY ROLNICTWA ŚWIATOWEGO

Tom 9 (XXIV)

Wydawnictwo SGGW
Warszawa 2009

Stanisław Stańko[1]
Katedra Ekonomiki Rolnictwa
i Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych
SGGW
Warszawa

Tendencje w handlu zagranicznym zbożem i jego produktami w Polsce w latach 1999-2008

Tendencies in the foreign trade in grains and cereal products in Poland in years 1999-2008

Synopsis. W artykule przedstawiono handel zagraniczny ziarnem zbóż i jego produktami w Polsce w latach 1999-2008. Polska tradycyjnie należy do importerów netto ziarna i produktów jego pierwotnego przetwórstwa. Polska jest eksporterem netto wysoko przetworzonych produktów zbożowych i saldo obrotów w tym handlu poprawia się.

Słowa kluczowe: zboża, produkty zbożowe, handel zagraniczny, tendencje

Abstract. An analysis based on empirical data for the period 1999-2008 presents the Polish foreign trade in grains and cereal products. Poland is a net importer of grains and a net exporter of highly processed cereal products. The balance of trade in these products is ameliorating for Poland.

Key words: grains, cereal products, foreign trade, tendency

Wstęp

Rynek zbóż i jego produktów jest ważnym segmentem gospodarki żywnościowej we wszystkich krajach. Wynika to z jego miejsca i roli w kształtowaniu sytuacji wyżywieniowej i ekonomicznej ludności.

Sektor zbożowy w Polsce jest jednym z podsystemów gospodarki żywnościowej, który obejmuje całą drogę produktów od producenta rolnego do finalnego konsumenta. Droga ta tworzy łańcuch zależności zarówno w procesie wytwórczości materialnej, jak i powiązań organizacyjnych. Na początku łańcucha znajduje się producent rolny, a na jego końcu konsument.

Celem opracowania jest próba określenia dominujących kierunków zmian w handlu zagranicznym zbożem i jego produktami. Podstawą analizy były szeregi czasowe charakteryzujące obroty handlowe w latach 1999-2008. Kierunki zmian analizowanych kategorii wyznaczono w oparciu o modele tendencji rozwojowej. Wyboru najlepiej dopasowanej do danych empirycznych funkcji trendu dokonano w oparciu o współczynnik determinacji (r^2) [Jóźwiak i Podgórski 1998, s. 396]. Do analizy dynamiki badanych

[1] Dr hab., prof. SGGW; e-mail: stanislaw_stanko@sggw.pl.

kategorii wykorzystano średnie tempo (stopę) zmian, przy obliczaniu którego uwzględniono wszystkie wyrazy szeregu chronologicznego [Timfiejuk 1990].

Polski handel zagraniczny zbożem i jego produktami w latach 1999-2008

Przedmiotem obrotu handlu zagranicznego w sektorze zbożowym są ziarno zbóż, produkty pierwotnego przetwórstwa (np. mąka, kasze, grysiki, słód, skrobie zbożowe, gluten pszenny, otręby) oraz produkty wysoko przetworzone (np. ciasto makaronowe, spaghetti, makaron, chleb, bułki, pieczywo cukiernicze, ciasta i ciastka, inne wyroby piekarskie). Udział ziarna zbóż i produktów ich przetwórstwa w handlu zagranicznym Polski jest bardzo zróżnicowany (tab. 1)

Tabela 1. Obroty handlowe Polski artykułami rolno-spożywczymi oraz udział w nich ziarna zbóż i produktów jego przetwórstwa w latach 1999-2008

Table 1. Polish foreign trade in agri-food products, the share of cereal grains and their products in the total turnover in years 1999-2008

Rok	Wartość obrotów handlowych artykułami rolno-spożywczymi, mln EUR		Udział (%) ziarna i przetworów zbożowych w:		Udział (%) ziarna w obrotach surowcami rolniczymi w:	
	eksport	import	eksporcie	imporcie	eksporcie	imporcie
1999	2504	3167	4,9	6,8	6,1	11,8
2000	2872	3449	4,2	10,7	0,6	20,5
2001	3381	3801	4,5	8,7	0,4	13,9
2002	3465	3801	7,3	6,5	10,2	9,9
2003	4003	3557	7,1	6,8	8,4	7,8
2004	5242	4406	6,9	8,5	3,3	12,8
2005	7072	5445	8,4	6,3	10,4	6,8
2006	8523	6429	7,8	7,1	9,4	9,4
2007	10089	8970	8,0	8,8	7,8	16,4
2008	11314	9822	7,8	10,3	6,8	17,7

Źródło: [Polski... 2000-2008; Handel... 2009] i obliczenia własne dla lat 1999-2001.

Ziarno zbóż i produkty jego przetwórstwa stanowią ważną pozycję w handlu zagranicznym Polski artykułami rolno-spożywczymi. Ich udział w eksporcie tej grupy towarowej w ostatnich latach wynosił przeciętnie 7,8%, natomiast w imporcie 12,6%. Import ziarna zbóż stanowi natomiast ważną pozycję w przywozie do kraju surowców rolniczych (przeciętnie 12,6%). W handlu zagranicznym ziarnem zbóż i produktami pierwotnego przetwórstwa Polska była i jest importerem netto (tab. 2). W latach 1999-2003 ujemne saldo handlowe wynosiło przeciętnie rocznie 185 mln EUR. Po wstąpieniu Polski do UE szybko zwiększał się import i powiększało ujemne saldo handlowe w tej grupie towarowej (rys. 1). W latach 2004-2008 wynosiło ono średnio w roku -280 mln EUR.

Obroty handlowe ziarnem zbóż

Obroty handlowe ziarnem charakteryzują się tendencją wzrostową. Import zwiększał się przeciętnie w roku o 32 mln EUR, a eksport o 15,5 mln EUR. W wyniku takich tendencji powiększa się ujemne saldo handlowe tą grupą towarów szczególnie od 2004 r. (Rys. 1).

Strukturę rodzajową importu ziarna w analizowanym okresie przedstawiono w tabeli 3.

W latach 1999-2003 Polska importowała średnio w roku około 1 mln ton ziarna, a eksportowała około 320 tys. ton. Po wstąpieniu do UE obroty handlowe zwiększyły się. Średni roczny import wynosił 1,5 mln ton a eksport 0,7 mln t. Wzrost obrotów powiązany jest także z pogorszeniem ujemnego salda handlowego. W imporcie ziarna dominują dostawy pszenicy i kukurydzy (70-80% ogółu importu) z innych krajów UE.

Tabela 2. Obroty handlu zagranicznego ziarnem zbóż i jego produktami w latach1999-2008, mln EUR

Table 2. Foreign trade in cereal grains and their products in years 1999-2008, million EUR

Towar	Rok								
	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Import									
Ziarna zbóż	112,7	193,6	123,8	106,5	180,5	116,2	190,2	433,2	555,6
Produkty przemiału	60,7	98,7	79,2	80,3	101,4	104,0	110,9	157,7	206,3
Produkty wysoko przetworzone	41,4	37,8	45,7	55,2	92,2	122,2	156,5	200,2	251,0
Razem	214,8	330,1	248,7	242,0	374,1	341,4	457,3	791,1	1012,9
Eksport									
Ziarna zbóż	34,8	2,5	66,0	64,7	36,0	147,1	150,6	143,7	124,7
Produkty przemiału	10,3	13,6	22,0	26,8	28,0	29,0	31,3	54,7	69,8
Produkty wysoko przetworzone	77,0	134,9	164,9	195,0	296,3	416,1	478,8	609,1	688,1
Razem	122,1	151,0	252,9	286,5	361,3	592,2	660,7	807,5	882,6
Saldo handlu zagranicznego zbożami i ich produktami									
Ziarna zbóż	-77,9	-191,1	-57,8	-41,8	-144,5	+30,9	-39,5	-289,5	-430,9
Produkty przemiału	-50,4	-85,1	-56,2	-53,5	-73,4	-75,0	-79,6	-103,0	-136,5
Produkty wysoko przetworzone	+35,6	+97,1	+119,2	+139,8	+204,1	+294,9	+322,3	+408,9	+437,1
Ogółem	-92,7	-179,1	+4,2	+44,5	-13,8	+249,8	+203,1	+16,4	-130,3

Źródło: jak w tab. 1.

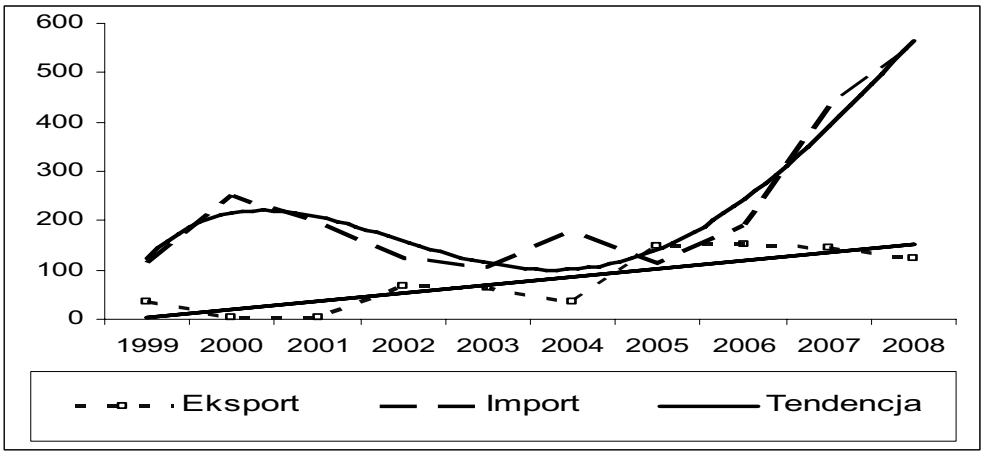

Rys. 1. Tendencje w handlu zagranicznym ziarnem zbóż w Polsce w latach 1999-2008 (mln EURO)

Fig. 1. Tendencies of Polish foreign trade of grains in years 1999-2008 (mln EUR)

Żródło: jak w tab. 1.

Tabela 3. Obroty w handlu zagranicznym ziarnem zbóż w Polsce w latach 1999-2008, tys. ton

Table 3. Polish foreign trade in cereal grains in years 1999-2008, thousand tonne

Towar	Rok					
	1999	2001	2003	2005	2007	2008
Import						
Zboża ogółem, w tym:	863	1163	592	495	2458	2424
pszenica	195	319	98	244	1208	1136
żyto	48	332	84	3	170	55
jęczmień	322	170	152	117	316	290
kukurydza	181	241	134	22	621	787
Eksport						
Zboża ogółem, w tym:	437	9	571	1354	677	190
pszenica	392	0	560	445	346	83
żyto	32	0	10	347	79	3
jęczmień	1	0	0	113	27	15
kukurydza	0	0	0	255	169	47
Saldo handlu zagranicznego						
Zboża ogółem, w tym:	-526	-1154	-17	+859	-1781	-2234
pszenica	+197	-319	+462	+201	-844	-1053
żyto	-16	-332	-74	+344	-61	-52
jęczmień	-321	-170	-152	-4	-289	-275
kukurydza	-181	-241	-134	+233	-452	-734

Źródło: jak w tab. 1.

Związane jest to ze wspólnym rynkiem, na którym nie stosuje się barier handlowych. Pszenicę importujemy głównie z Niemiec, Czech, Węgier, a kukurydzę z Węgier, Słowacji, Czech.

Import kukurydzy na ważne znaczenie w uzupełnianiu krajowej podaży, natomiast przywóz pszenicy odbywa się z rynków o niższych cenach.

Tendencje w handlu produktami przetwórstwa zbóż

W sektorze zbożowym ważne znaczenie w handlu międzynarodowym, obok produktów rolnictwa, mają również wyroby pozostałych ogniw występujących w łańcuchu zbożowym. Wymienić tu należy przede wszystkim produkty pierwotnego oraz wtórnego przetwórstwa zbóż, w tym głównie przemysłu cukierniczego i piekarniczego. W pierwszej grupie przedmiotem wymiany z zagranicą była mąka pszenna i żytnio-pszenna, mąka z innych zbóż, kasze i pochodne, słód oraz pozostałe wyroby (np. ziarno płatkowe, miażdżone, krojone i śrutowane). Bilans handlu zagranicznego tymi produktami jest ujemny z tendencją pogłębiającej się nierównowagi (rys. 2). Średnio w roku eksport zwiększał się o 5,5 mln EUR a import o 12 mln EUR. W ostatnich latach w eksporcie tej grupy towarów dominuje wywóz glutenu, otrąb, śrut, kasz i grysików, a w przywozie: słód, otręby, śruty i mąki.

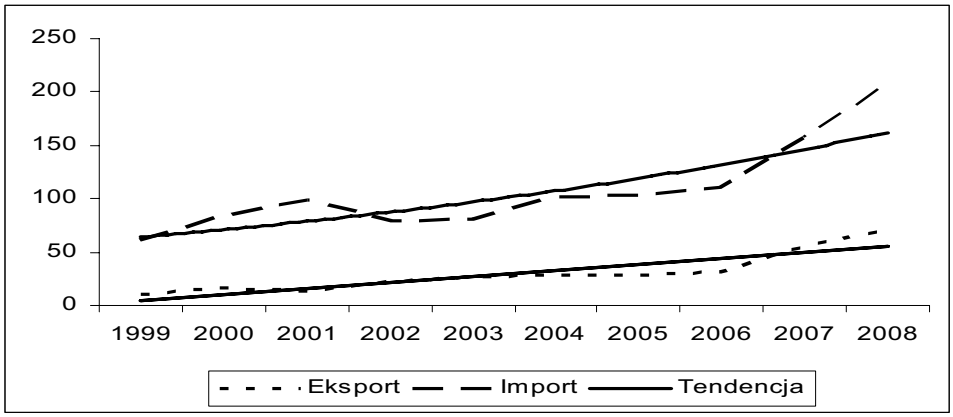

Rys. 2. Tendencje w handlu zagranicznym produktami pierwotnego przetwórstwa zbóż w latach 1999-2008, mln EUR

Fig. 2. Tendencies in the Polish foreign trade in primary grain products in years 1999-2008, million EUR

Źródło: jak w tab. 1

Jedyną grupą produktów sektora zbożowego, w której Polska od wielu lat uzyskuje dodatnie saldo handlu zagranicznego były wysoko przetworzone produkty zbożowe. Do tej grupy należy zaliczyć ciasto (w tym również gotowane i nadziewane), spaghetti, makaron, przetwory spożywcze otrzymywane przez spęcznienie i prażenie ziarna oraz chleb, pieczywo cukiernicze, ciastka, herbatniki i inne wyroby przemysłu cukierniczego. Wynika to w dużej mierze z dostosowania przetwórstwa wtórnego zbóż w Polsce do wymogów gospodarki rynkowej.

Obroty handlowe pieczywem i innymi wyrobami piekarskimi, makaronami ciastkami charakteryzują się tendencja wzrostową. Eksport zwiększał się w latach 1999-2008 przeciętnie o 70,5 mln EUR rocznie (tempo wzrostu 19%), a import o 23,7 mln EUR (17,2%). W wyniku takich tendencji poprawiało się saldo w handu tą grupą towarów. Dodatnie saldo w handlu wysoko przetworzonymi produktami zbożowymi równoważy ujemne saldo obrotów z zagranicą ziarnem zbóż i produktami pierwotnego przetwórstwa.

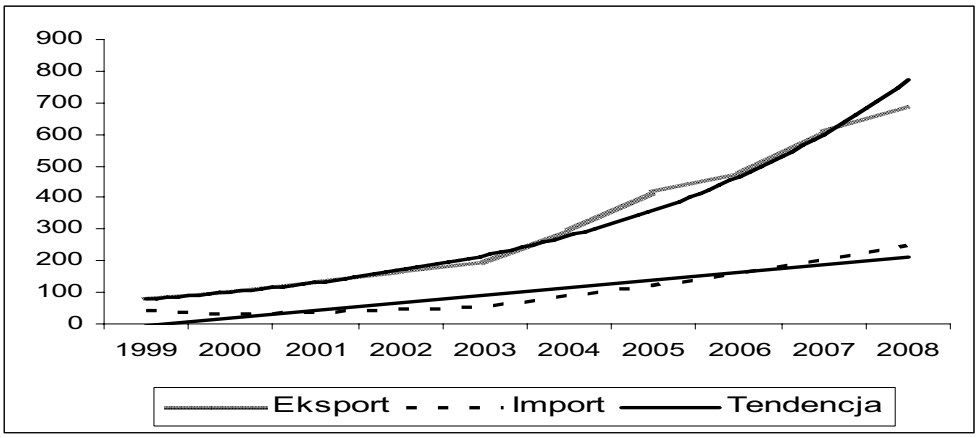

Rys. 3. Tendencje w handlu zagranicznym wysoko przetworzonymi produktami zbożowymi, mln EUR

Fig. 3. Tendencies in Polish foreign trade in highly processed grain products in years 1999-2008, million EUR

Źródło: jak w tab. 1.

Podsumowanie

Polska tradycyjnie należy do importerów netto zbóż i produktów ich pierwotnego przetwórstwa. Jedyną grupą produktów sektora zbożowego, w którym Polska uzyskuje dodatnie saldo handlu zagranicznego były wysoko przetworzone produkty zbożowe.

Od wstąpienia Polski do UE import ziarna wykazuje tendencję wzrostową. Wynika ona z konieczności uzupełniania niedoborów rynkowych w kraju lub z pozyskiwania surowców z rynków o niższych cenach.

Import ziarna i produktów pierwotnego przetwórstwa pochodzi głównie z krajów UE. Wynika to z wysokiej samowystarczalności produkcji tej branży w UE. Swobodny obrót ziarnem między krajami UE zwiększa także konkurencję między producentami ziarna i firmami zajmującymi się przetwórstwem i obrotem handlowym. Oznacza to także zależność cen w Polsce od sytuacji w innych krajach i od kursów walutowych.

Literatura

Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi. Nry 20-28. [2000-2009]. IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW. Warszawa.

Jóźwiak J., Podgórski J. [1998]: Statystyka od podstaw. PWE, Warszawa.

Polski handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi. [2000-2008]. SAEPR, FAMMU FAPA, Warszawa.
Rocznik Statystyczny Rolnictwa i Obszarów Wiejskich. [2007]. GUS, Warszawa, s. 249.
Rynek zbóż. Stan i perspektywy. Nry 22-36. [1995-2009]. IERiGŻ-PIB, ARR, MRiRW, Warszawa.
Stańko S., Stańko A. [2005]: Tendencje w handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi w Polsce w latach 1990-2004. [W:] Rolnictwo i gospodarka żywnościowa Polski w rok po akcesji do Unii Europejskiej. *Problemy Rolnictwa światowego*, t. XIII. Wydawnictwo SGGW, Warszawa, ss. 310-319.
Stańko S. [2003]: Handel zagraniczny zbożem i perspektywy zmian. [W:] Funkcjonowanie sektora zbożowego w Polsce w warunkach integracji z UE. Wydawnictwo Wieś Jutra, Warszawa, ss. 31-40.
Timofiejuk I. [1990]: Tablice średniego tempa wzrostu według metody r. Zeszyty metodyczne. GUS, Warszawa.